

Blocs: una nova narrativa

Blogs: a new narrative

Patricia Farias Coelho

Post-doctoranda TIDD/PUC-SP i becària FAPESP. Doctora en Comunicació i Semiòtica, Màster en Lletres.

patriciafariascoelho@gmail.com

Irene García Medina

Doctora en Màrqueting (Universitat de Niça), Doctora en Relacions Internacionals (Universitat d'Àustria). Membre del Grup de recerca Interaccions Digitals.

iregarcia@gmail.com

Marcos Rogério Martins Costa

Màster en Lingüística, Universidade de San Pablo.

marcosrmcosta15@gmail.com

Abstract

Internet became in the 20th century the biggest media of information dissemination in the world, and from this digital dissemination, blogs were born. The interest of our research are the new types of narratives that begin to emerge from blogs. Blogs are very innovative because they give the user interactive tools that permit the creation of content in a dynamic and interactional way and which is different to traditional methods such as printed material. The narrative created by the blogs is different from the traditional narrative because is open and dynamic, which facilitate the uncontrolled introduction and intervention by other people who, a priori, do not belong to the history. Those people, at any time, may alter narrative and the course of it. Therefore, we aim through the tools offered by greimasiana semiotics to reveal the nuances covering this new form of narrative.

Keywords

Blogs, narrative, digital dissemination, Internet.

Fecha de presentación: Junio de 2012

Fecha de aceptación: Agosto de 2012

INTRODUCCIÓ

Parlant de blocs, Komesu (2005) esmenta: "El programari va ser concebut com a alternativa popular per a la publicació de textos en línia, una vegada que l'eina dispensava el coneixement especialitzat en informàtica". La facilitat per a l'edició, actualització i manteniment dels textos en xarxa va ser – i és – el principal atribut per a l'èxit i la difusió d'aquesta anomenada eina d'acte-expressió. L'eina permet, a més, la convivència de múltiples semiosis, com a exemple de textos escrits, d'imatges (fotos, dibuixos, animacions) i de so (músiques, principalment). Els blocs amb aquestes característiques van possibilitar l'aparició d'un nou tipus de narrativa que es diferencia de les narratives amb patrons lineals i seqüencials. Precisament, el bloc com una eina interactiva permet disposar d'una narrativa oberta i dinàmica i, a més a més, permet la intervenció no controlada de diferents persones. El bloc s'obre tant que està en contínua construcció, mudant i provocant una intervenció productiva que s'activa enfront de l'oportunitat de participar i contribuir. Ara estem davant un emergit receptor actiu, responsable que mira a l'obra com si li pertanyés una mica, que respon a les seves iniciatives i li brinda l'oportunitat de participar d'això, potser, completant-la. Un procés complex on interessa la situació d'obertura constant que posseeix i que es reescriu amb noves intervencions d'uns altres. No hi ha un missatge conclouent o definitiu, tot està sempre en constant reelaboració que es nodreix dels comentaris comprensius i interpretatius dels altres. Estem davant d'un procés receptiu amb una visió dinàmica que subscriu la cooperació, on res és definitiu, i res deixa de ser-ho des del moment que s'intervé. L'obra és oberta i es reorganitza, i la interactivitat és un fet evident.

ELS BLOCS

Komesu (2005, p.113) comenta que "els blocs posseeixen característiques diferenciades dels diaris tradicionalment escrits", encara que parteixin del mateix concepte, en el qual un individu alça la veu per narrar esdeveniments particulars. Això perquè podem considerar els blocs com a espais de discussió, on les persones aporten les seves idees/posicions, en relació de consonància o polèmica amb unes altres idees/posicions, en un ambient públic, en el qual es reflecteix una aparent democràcia: tots posseeixen torn.

Els textos dels blocs són narratives creades per un subjecte individual o col·lectiu, que les utilitza per comunicar-se, construint una experiència i (amb) una vivència narrativa amb el seu lector-interactor. La interacció bloc-lector ocorre en un temps i espai diferents del món real, però que es donen en temps real, o sigui, el text del bloc construeix el seu propi temps i espai discursiu.

Malgrat això, la seva interacció amb el lector és simultània, és a dir, ocorre al mateix temps de la lectura (codificació [text] – descodificació [lectura] – codificació [memòria]) i pot generar una etapa d'inserció/intervenció no prevista (codificació I [text A\] – descodificació I [lectura] – codificació II /descodificació II [memòria] – codificació III [inserció d'un text B al text A\]).

L'univers digital possibilita aquesta interacció en l'acte, per això, no es pot afirmar que la narrativa es presenta llesta i conclosa, vist que és oberta i dinàmica, fet que possibilita la introducció i intervenció no controlada d'altres persones que, a priori, no formaven part d'aquella estructura textual. En ocórrer això en la narrativa, moltes vegades, el text es dirigeix per camins diferents, els quals no havien estat pensats al principi pel blocaire-destinatari. D'aquesta manera, el bloc crea noves formes de narratives, una vegada que la seva construcció interactiva permet la interferència d'altres interactors a qualsevol moment. Això atribueix a l'hipertext aquest dinamisme, que resultara irrealitzable en el format normalitzat de text.

Les narratives oposades en el bloc, encara que presentin un enunciat d'estat, que és la pàgina d'inici, es caracteritzen, primordialment, per constituir narratives d'acció, ja que ocorren a través del rendiment dels usuaris-lectors del bloc. El desenvolupament narratiu està fonamentat en l'acció (codificació III) i en la comprensió de l'usuari sobre el tema (descodificació I). És important ressaltar que hi ha una escala d'interactivitat entre els blocs, que es presenten més interactius o menys interactius, depenent del seu creador-blocaire i del seu públic-objectiu.

Per tant, els blocs presenten un nou tipus d'hipertext, que construeix a cada instant una nova pantalla narrativa a la seva xarxa. Amb les transformacions digitals, es verifica la necessitat de nous estudis sobre el tema, independentment de quina línia teòrica els sostingui, perquè cadascuna d'elles, ja sigui la semiòtica, l'anàlisi del discurs, la lingüística textual, o bé la psicologia, la comunicació o l'antropologia, entre d'altres; té molt per aportar col·laborant unes amb altres i, com sol·liciten Murray (2003) i Jenkins (2009), hi ha una necessitat urgent que es creïn vocables propis per definir la narrativa digital per així tractar les innovacions oriündes d'aquest univers.

Santaella (2010, p. 261) diu que "ningú pot posar en dubte que estem vivint en plena efervescència un nou paradigma de formació sociocultural que ve rebent tant el nom de cultura digital com el de cibercultura". Es verifica que aquests nous mitjans de comunicació ofereixen als seus usuaris la possibilitat de comunicació immediata i de resposta en temps real. D'aquesta manera, tant

els experts del discurs i de la semiòtica, com els de la comunicació han d'interessar-se sobre aquesta nova forma mediàtica.

Els blocs van possibilitar l'aparició d'un nou tipus de narrativa que es diferencia de les narratives amb patrons lineals i seqüencials. El bloc és presentat com una eina interactiva que es caracteritza per disposar d'un tipus de narrativa oberta i dinàmica, que permet la intervenció no controlada d'altres persones. Aquests nous interlocutors, o interactors, segons la terminologia de Murray (2003), a priori, no formaven part de l'estructura narrativa, però, possiblement, estaven contemplats per l'estructura del suport, vist que aquest atribueix eines per a la seva inserció.

La facilitat d'ús de les eines de creació d'aquest suport ha estat fonamental per a la seva propagació. Gràcies a aquesta difusió, s'ha publicat una àmplia quantitat de continguts i, com ja s'ha dit, de variades formes i gèneres textuais. Els blocs no només s'han fet més nombrosos, sinó que han modificat completament l'univers digital, guanyant influència en les més variades àrees.

LA NARRATIVA DIGITAL

Les narratives sempre han format part de la vida de les persones i és a través d'elles que les relacions humanes s'han establert. Es pot dir que el llenguatge s'estructura en forma de narratives i que aquestes, tal com va dir Greimas (1973), són articulacions de l'imaginari humà. Per tant, a mesura que la humanitat evoluciona, les formes de narratives també evolucionen. Es buscarà, en aquesta secció, explicitar les diferents visions sobre narrativa segons el prisma de diferents experts, que, així com nosaltres, van tractar aquest tema.

Els primers estudis narratològics es remunten a la Poètica aristotèlica, l'any 335 A. de C., en la qual, Aristòtil defineix que tota narrativa ha de tenir almenys tres parts: començament, meitat i final. Aristòtil encara diu que si una d'aquestes parts se surt de l'ordre o és suprimida, la noció de totalitat serà corrompuda i, d'aquesta manera, no hi haurà bones rondalles (Cf. ARISTÒTIL, 1992). No obstant això, si traslladéssim aquesta noció aristotèlica a l'hipertext, entendrem que s'infringeix la totalitat requerida per Aristòtil; una vegada que, en l'hipertext, pot haver-hi més d'un començament o no tenir un final prèviament determinat. Això ocorre perquè l'hipertext ofereix una lectura multilineal, o sigui, el lector-destinatari pot examinar diferents pantalles interpretatives al mateix enunciat, vist que aquest és sincrètic i multiforme.

Amb tot, Aristòtil, segons Resso (1989), nomena uns elements fonamentals per construir una estructura narrativa. Lloc, "que és possible trobar una estructura narrativa en qualsevol text, també en textos que aparentment no

són narratius” (RESSÒ, 1989, p. 34), ja que, d'acord amb el semiòtic italià, “els requisits fonamentals per caracteritzar la narrativa són els proposats per Aristòtil: un agent, un estat inicial, una sèrie de transformacions i un resultat final” (1989, p. 34).

Tenim, llavors, una estructura narrativa composta per quatre pilars fonamentals, que són: a) agents del discurs intercanviables (Jo-Tu), b) un estat normalitzat, tipus patró (enunciat d'estat); c) una sèrie de transformacions (enunciats d'acció) i d) un resultat (efecte de sentit).

Si miréssim un altre estudiós del text, veuríem que també hi ha reformulacions en la manera de confiscar les estructures narratives. En la Rússia del segle XIX, Propp (1983 [1928]) va buscar, a través de l'estudi dels contes fantàstics, provar que aquests presenten una estructura narrativa que es repeteix. El seu objectiu era, doncs, determinar l'estructura de la narrativa, i ell la va definir com un conjunt tancat de relacions internes que s'estableixen entre un nombre finit d'unitats. Aquest procediment d'anàlisi de les no variacions de les estructures textuais va ser imprescindible per al desenvolupament d'una teoria que pogués, com veiem amb Aristòtil, cobrir les llacunes deixades pels estudiosos del discurs i reformular conceptes. Propp va traslladar els límits de la frase, que era fins llavors la unitat última per als lingüistes, i també per als mètodes de la lingüística estructural (Cf. BARTHES, 1971).

Greimas (1973), reprenent els estudis de Propp, afirma que “tot discurs és narratiu” (GREIMAS, 2008, p. 16), una vegada que existeixen formes narratives universals en el llenguatge humà. Per a Aristòtil, Greimas i Ressò tota narrativa és caracteritzada per una successió de transformacions que desencadenaran en un resultat. Aquest resultat no és pròpiament una conclusió de la narrativa, com molts intèrprets del text afirmen, però, sí un efecte de sentit. Per tant, tot text, entenent el text com un tot de sentit; i tota narrativa, entesa com un conjunt de relacions internes i externes d'unitats mínimes de sentit, són una forma d'articulació de l'imaginari humà.

D'altra banda, la idea del recorregut generador de sentit, proposta per Greimas (2008), parteix de la constatació que és necessari explicitar el fet que el discurs és de l'ordre de l'estructura i també de l'esdeveniment. Així doncs, és necessari indicar tant les invariants, com descriure la variabilitat socio-històrico-cultural que les revesteix. Per tant, el model de narrativa que proposem, així com Greimas, no és genètic, però generador, o sigui, cerca ser simultàniament predictiu i explicatiu (Cf. FIORIN, 1999).

Aquest model fa encara més plausible que recorrem a les reflexions de Godman (1981) i Ricoeur (1994 [1983]), que introdueixen la noció de narrativa desconnectada d'una seqüència temporal lineal. El concepte de narrativa no lineal és reprès per Murray (2003), que nomena aquesta forma de narrativa com multiseqüencial o narrativa multiforme. Això és perquè Murray (2003) vol desfer una confusió terminològica, vist que alguns experts confonen les narratives multiseqüencials amb les no lineals, per creure que el fet que no existeixi un format lineal convencional significa l'absència d'una narrativa, la qual cosa no ocorre necessàriament. Els textos poden ser no lineals i, amb tot, constitueixen una narrativa.

La prova d'això és l'hipertext que, generalment, no té ni començament ni final definits i posseeix una lectura multilínia que trenca la noció de totalitat aristotèlica. Tots aquests caràcters permeten una àmplia interactivitat entre els seus interactors, i ho fa, inevitablement, un text no-lineal, però que no perd la seva estructura narrativa, una vegada que els elements que la constitueixen formen un sistema de senyals sostingut per la narrativitat continguda en aquests elements.

Sobre el concepte de narrativa, Murray (2003) la defineix com un dels nostres mecanismes cognitius primaris per a la comprensió del món. La narrativa és un dels mecanismes fonamentals pels quals edifiquem comunitats, des de la tribu agrupada al voltant de la foguera fins a la comunitat cibernètica reunida davant dels aparells mediàtics. Nosaltres ens compremem mútuament a través de les narratives, des de les tafaneries dels veïns fins als grans relats d'Hèrcules i Odisseu, i moltes vegades vivim atrets per la força ideològica que les narratives ens transmeten.

Si la narrativa és un mecanisme cognitiu primari, en paraules de Murray, o una articulació de l'imaginari humà, segons Greimas, en ambdues concepcions de narrativa, entenem que el fet que el text sigui lineal o no lineal no fa que desaparegui el tret de narrativitat. Per tant, el bloc pot o no presentar històries encadenades, ser lineal o no lineal, però la seva narrativitat no es pot negar.

A més, ressaltem que si per a Marchuschi (2002, p.5), "les produccions connectades a Internet es basen, fonamentalment, en l'activitat de l'escriptura", diem que no és solament en el verbal que les narratives es construeixen, sinó que es construeixen també, en el no verbal (imatges, melodies, gestos, etc.) i en el no dit (implicació, pressupost). Encara que les narratives també poden concretar-se oralment, amb imatges o gestualment, i, en l'univers digital, focus del nostre estudi, aquesta narrativitat s'expressa

sincrèticament. Resumint, les conclusions extreïtes d'aquest diàleg amb diferents teòrics del discurs van ser les següents: (i) la narrativa és un element cognitiu primari del llenguatge i com a tal, es constitueix com un productor generador d'efectes de sentits (GREIMAS, 2008; MURRAY, 2003;); (ii) la narrativa es constitueix a partir de quatre bases fonamentals: agents del discurs intercanviables (Jo-Tu), un estat normalitzat tipus patró (enunciat d'estat), una sèrie de transformacions (enunciats d'acció) i un resultat (efecte de sentit) (ARISTÒTIL, 1992; RESSÒ, 1989); i, per finalitzar, (iii) la narrativa d'un hipertext, com el bloc, és multiseqüencial, interactiva, dinàmica i sincrètica (MURRAY, 2003; RICOUER, 1994; GODMAN, 1981).

Els models de narrativa tradicional es modifiquen per la inclusió i les possibilitats del bloc. El creador de textos ha de cedir el seu únic protagonisme a uns altres que interactuen com autoinventors i autoestructuradors del relat (MENSUR, 1998). Estem davant una hipernarració que ens introdueix en un discurs extens i fragmentat que ens acosta a altres documents i contextos, no només impresos sinó multimediàtics.

CONSIDERACIONS FINALS

Amb aquest assaig concloem que la narrativa digital en els blocs, és multidimensional i teòricament infinita, ja que la seva gamma de possibilitats de connexions és variable, vista l'exigència de mutabilitat. I la interactivitat és il·limitada, vist que el lector construeix la narrativa a mesura que reacciona a la lectura. Això succeeix a causa del major nombre d'elements a la pàgina (enllaços, vídeos, publicitat, etc.) que proporcionen possibilitats il·limitades de lectura.

Destaquem a més que l'hipertext qüestiona les nocions aristotèliques de començament i final, seqüència de les parts i unitat. Això perquè l'hipertext dispensa la linealitat, obligatòria en el suport paper, per exemple. Per això, era necessària la nostra discussió sobre els elements constitutius d'una narrativa, en la qual proposem una reformulació d'alguns paràmetres aristotèlics. Si comparéssim la narrativa impresa normalitzada amb l'hipertext arribaríem a la conclusió que, mentre la primera posseeix un únic inici i final, una lectura lineal, una noció de totalitat ben definida i una interactivitat limitada; el segon no té un inici ni un final definit, la seva lectura és multilineal, de forma que posa en dubte la noció aristotèlica de totalitat i fa il·limitada la interactivitat.

Així doncs, el món digital porta innovacions, però també exigències tant per als lectors com per als autors. Una d'aquestes exigències és la mutabilitat requerida tant pel públic, com pels suports mediàtics, que competeixen entre

sí. Com a qualsevol altre mercat si hi ha oferta, hi ha demanda. Això és perquè pertanyem a una comunitat digital globalitzada que progressa cada mil·lèsima de segon, per això és imprescindible que les narratives també evolucionin. Prova d'això són els hipertextos dels blocs que, acompanyant la llei de Darwin, en la qual els més aptes sobreviuen, porten noves formes de narrativa: les narratives interactives-mediàtiques.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ARISTÓTELES. (1992). Poética. Trad. E. de Souza. São Paulo: Art. Poética.

BAKHTIN, M. (1997). Problemas da poética de Dostoiévski. Trad. Paulo Bezerra. 2. ed. Rio de Janeiro: Forense Universitária.

BAKHTIN, M.(1996). A cultura popular na Idade Média e no Renascimento – O contexto de François Rabelais. 3. ed. São Paulo: Hucitec.

BARTHES, R. et al. (1971). Análise estrutural da narrativa. Petrópolis: Vozes.

ECO, U. (1989). Lector in fabula – a cooperação interpretativa nos textos narrativos . São Paulo: Perspectiva.

FIORIN, J. L. (1999). Sendas e Veredas da Semiótica Narrativa e Discursiva. DELTA. vol.15. n.1. São Paulo: Feb./Jul., 1999. Disponível en: http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0102-44501999000100009&script=sci_abstract&tlng=es. Accés en: 24/09/2011.

FIORIN, J. L. (2009). Elementos de análise do discurso. 14. ed. 2. Reimpressão. São Paulo: Contexto.

GODMAN, N. (1981). Twisted tales; or, story, study and simphony. In: Mitchel, W. J. T. (Org.). On narrative. Chicago: University of Chicago Press.p.99-116.

GREIMAS, A. J.; COURTÉS, J. (2008). Dicionário de Semiótica. São Paulo: Editora Contexto.

GREIMAS, A. J.; COURTÉS, J. (1973). *Semântica Estrutural*. São Paulo: Cultrix.

JENKINS, H. (2009). *Cultura da Convergência*. Trad. Susana Alexandria. 2. ed. Amp. e atual. São Paulo: Aleph.

KOMESU, F. C. (2005). Blogs e as práticas de escrita sobre si na internet. In.: MARCUSCHI, L. A.; XAVIER, A. C. (orgs). *Hipertexto, e-gêneros digitais*. 2. ed. Rio de Janeiro: Lucerna.

LEAL, R. (2008). Os 80 blogs que você não pode perder. *Época*. Publicado em: 15/11/2008. Disponível em: <<http://revistaepoca.globo.com/Revista/Epoca/0,,EMI17282-15204,00-OS+BLOGS+QUE+VOCE+NAO+PODE+PERDER.html>>. Accés en: 24/09/2011.

MARCUSCHI, L. A. (2002). Gêneros textuais: definição e funcionalidade. In.

DIONÍSIO, A. et.al (org.) *Gêneros textuais e ensino*. Rio de Janeiro: Lucerna. p. 19-36.

MENSUR, M. (1998). "Volverse heterarca: sobre la teoría tecnocultural, la ciencia menor, y la producción de espacio". In S. Aronowitz y otros (coords.). *Tecnociencia y cibercultura. La interrelación entre cultura, tecnología y ciencia* (p. 333-358). Barcelona: Paidós.

MURRAY, J. H. (2003). *Hamlet no Holodeck. O futuro da narrativa no ciberespaço*. Trad. Elissa Khoury Daher e Marcelo Fernandez Cuzziol. São Paulo: Itaú Cultural; Unesp.

PROPP, V. (1983). *Morfologia do conto*. Trad. J. Ferreira e V. Oliveira. Lisboa: Veja.

RICOEUR, P. (1994). *Tempo e narrativa*. Trad. C. M. César. Campinas: Papyrus.

SANTAELLA, L. (2010). *A ecologia pluralista da comunicação: conectividade, mobilidade, ubiquidade*. São Paulo: Paulus.